

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน

Application of the Four Noble Truths in Critical Reading Instruction for Enhancing Students' Literacy

อรพัทธ์ ศิริแสง*

Oraphat Sirisaeng

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Orapatsirisaeng@gmail.com

Received: June 11, 2025

Revised: July 23, 2025

Accepted: July 26, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน ด้วยรูปแบบการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในที่นี้จะขอเรียกชื่อรูปแบบนี้ว่า TRUE Model โดยกำหนดขั้นตอนในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ ๑ รู้ที่มา (Talking : T) หมายถึง ขั้นตอนก่อนการอ่าน โดยกำหนดให้นักเรียนศึกษาบทอ่าน จากนั้นเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียนหรือสร้างประสบการณ์ใหม่โดยการสนทนาแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ขั้นที่ ๒ ค้นหาสาระ (Reading : R) หมายถึง ขั้นระหว่างการอ่าน ซึ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจคือ ทุกข์ ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจปัญหา โดยกำหนดให้นักเรียนศึกษาปัญหาตามข้อเท็จจริงจากบทอ่านด้วยวิธีอ่านในใจ ให้นักเรียนตรวจสอบคำสำคัญ และค้นหาใจความสำคัญของบทอ่านได้ เพื่อทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน ขั้นที่ ๓ พิจารณาด้วยปัญญา (Understanding : U) หมายถึง ขั้นหลังการอ่าน ซึ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ คือ สมุทัย การค้นหาสาเหตุโดยการวิเคราะห์ปัญหา และทำความเข้าใจกับปัญหา และนิโรธ คือ กำหนดเป้าหมายโดยการคิดแก้ปัญหา และลงมือแก้ปัญหา โดยครูกำหนดประเด็นปัญหา ให้นักเรียนอ่านบทอ่านแล้วตอบคำถามตามประเด็นที่กำหนด ขั้นที่ ๔ สะท้อนคุณค่า (Evaluating E) หมายถึง

* นางอรพัทธ์ ศิริแสง Mrs.Oraphat Sirisaeng นิสิตปริญญาเอก ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การสอนภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Student Doctor of Education Program (Teaching Thai Language) Mahachulalongkornrajavidyalaya University

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน ๓๕

ขั้นสะท้อนคิดและประเมินผล ซึ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ คือ มรรค วางแผนและแก้ไข โดยนักเรียนจะต้องสะท้อนความคิดของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และนำข้อมูลจากบทอ่านไปใช้ประกอบการตัดสินใจ จากนั้นนำเสนอผลงานที่เกิดจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน รวบรวมเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยนักเรียน เพื่อน และครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผล

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจกับการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณนี้ ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการอ่านขั้นสูง แต่ยังส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนจะมีความสามารถในการทำความเข้าใจสิ่งที่ได้อ่าน สามารถนำไปใช้สะท้อนความคิดเห็นของตนเอง และมีความรักความผูกพันกับการอ่าน อันเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในศตวรรษที่ ๒๑ คือ ความฉลาดรู้

คำสำคัญ: การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ; หลักอริยสัจ; ความฉลาดรู้; นักเรียน

Abstract

This article introduces the conceptual application of the Four Noble Truths (Ariya Sacca) to critical reading instruction, aiming to foster literacy among students. The proposed instructional model, termed the TRUE Model, is designed to enhance the critical reading abilities of Matthayom 3 students through integrating the Four Noble Truths. The TRUE Model comprises four distinct stages of critical reading instruction: Stage 1: Talking (T) – Pre-reading. This stage focuses on building prior knowledge, activation and experience. Students are introduced to the reading text and engaged in discussions with the teacher and peers to connect the material with their existing experiences or to construct new ones through shared opinions. Stage 2: Reading (R) – During-reading, which applying the concept of Dukkha (Suffering) from the Four Noble Truths, which involves understanding problems. Students are guided to identify factual problems within the text through silent reading. They are prompted to examine keywords and locate the main idea to comprehend the subject matter. Stage 3: Understanding (U) – Post-reading, this stage incorporates Samudaya (Origin of Suffering), focusing on analyzing and understanding the problems by identifying its causes, and Nirodha (Cessation of Suffering), which involves setting goals for problem-solvings and implementing solutions. The teacher presents specific problems, and students review the text to answer questions based on these identified issues. Stage 4: Evaluating

(E) – Reflection and Evaluation, this final stage applies Magga (Path to the Cessation of Suffering), which entails planning and resolving issues. Students reflect on their understanding of the reading materials and utilize information from the text to inform their decision-making. Subsequently, they present the outcomes of the learning activities from each stage, compiling them into a learning products. Evaluation is conducted collaboratively by students, peers, and the teacher.

The application of the Four Noble Truths and critical reading instruction not only supports the development of advanced reading skills but also promotes systematic thinking, rational problem-solving, and self-directed knowledge construction. Students will acquire the ability to comprehend what they read, reflect on their own perspectives, and cultivate a genuine affinity for reading—a crucial competency for -century learners, embodying true literacy.

Keywords: critical reading; The Noble Truths; Literacy; Student

บทนำ

สภาพการณ์ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อนมากขึ้น กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องเกิดผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพของพลเมือง ให้ก้าวทันต่อความพลิกผันของเหตุการณ์และปัญหา หลักการและวิธีการที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างสรรค์ความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยใช้กระบวนการอ่าน เพราะการอ่านเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกิจกรรมทุกประเภท นับตั้งแต่อ่านคู่มือ คำสั่ง การค้นหาคำตอบในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และเพราะเหตุใด การอ่านช่วยพัฒนาชีวิต ฝึกสมองให้คิดเฉียบคมมากขึ้น ทำให้รู้ทันโลก ทันคน รู้จักตนเองและสังคม ยิ่งไปกว่านั้นการอ่านยังเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในทุกรูปแบบ การแก้ปัญหาในชีวิตจริงจำเป็นต้องใช้ความรู้ด้านการอ่านเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาด้วยบุคคลที่ขาดความสามารถและทักษะการอ่านหรืออาจเรียกว่า “ไม่รู้เรื่องการอ่าน” ย่อมขาดเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการใช้ชีวิตในด้านต่าง ๆ ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สิ่งที่คุณต้องอ่านมีปริมาณและความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น และคาดว่าจะมีผู้คนจำนวนมากที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสื่อที่ใช้ในการอ่านรูปแบบใหม่ซึ่งมีวิธีใช้ที่ซับซ้อนมากขึ้นด้วย ปัจจุบันจึงเป็นที่ยอมรับว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะด้านการอ่านจะพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม ทักษะการอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเติบโต ความสำเร็จทางการศึกษา รวมถึงการมีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การอ่านจึงไม่ได้มีความหมายเพียงการอ่านออกเขียนได้ แต่มีขอบเขตกว้างขวางขึ้น ความฉลาด

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน ๓๗

รู้การอ่าน (Reading Literacy) หมายถึง ความสามารถที่จะทำความเข้าใจกับสิ่งที่ได้อ่าน สามารถนำไปใช้สะท้อนออกมาเป็นความคิดเห็นของตนเอง และมีความรักและผูกพันกับการอ่าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พัฒนาความรู้และศักยภาพ และการมีส่วนร่วมในสังคม ความฉลาดรู้ เป็นความรู้รอบในเรื่องหนึ่งจากการเรียนรู้เนื้อหาสาระและฝึกปฏิบัติจนเข้าใจ เกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง โดยการวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้มีความฉลาดรู้ย่อมมีลักษณะเป็นผู้นำความคิด มีจิตสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เพื่อสร้างประโยชน์และคุณค่าให้แก่ตนเองและสังคมโดยรวม

การส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่านให้เกิดขึ้นกับนักเรียนนับว่ามีความจำเป็น เพราะการอ่านในโลกปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงจากเดิม รูปแบบของสื่อที่อ่านเปลี่ยนจากสิ่งพิมพ์เป็นการอ่านจากดิจิทัล เพื่อให้ได้สาระหรือสามารถสื่อสารได้หลากหลาย ผู้อ่านต้องจดจ่ออ่านสื่อที่แสดงบนหน้าจอขนาดเล็กที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงทำหายความสนใจ เช่น อีเมล ข้อความสั้น กระดานสนทนา การคุยบนหน้าจอ (Chat) และเครือข่ายสังคม (Social network) การอ่านและการเขียนเข้ามาแทนการสื่อสารด้วยวาจา เมื่อมีสื่อต่าง ๆ หลากหลายเช่นนี้ นักเรียนต้องรู้เท่าทันว่าจะเลือกอ่านอะไร เมื่อไรจะต้องอ่านเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ ประเมินความถูกต้องเป็นจริง และสามารถสื่อสารในรูปของการเขียนได้ตามบริบทของสังคมรุ่นใหม่ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่เด็กจึงเป็นการเตรียมพร้อมให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่หลากหลายซึ่งนักเรียนจะต้องได้พบเจอเมื่อเป็นผู้ใหญ่ขึ้น สถานการณ์เหล่านี้มีตั้งแต่เป้าหมายส่วนตัวและความคิดริเริ่มในการพัฒนาไปจนถึงประสบการณ์ในการศึกษาต่อเนื่องในระดับสูง และการปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับองค์กรสาธารณะในชุมชนออนไลน์ และกับสังคมโดยรวม การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในการอ่านอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ นักเรียนควรจะต้องได้รับแรงจูงใจในการอ่านและสามารถอ่านได้ โดยเฉพาะครูผู้สอนที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านภาษาไทยโดยตรง จะมีปัญหาเรื่องการออกแบบบทเรียน การเลือกวิธีการสอน และประเมินผลให้ตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านจะเกิดขึ้นได้นักเรียนต้องมีความสามารถในการอ่านตั้งแต่ระดับพื้นฐาน^๑ คือ การอ่านเพื่อหาคำสำคัญ และประโยคใจความสำคัญ การอ่านระดับกลาง คือ ผู้อ่านสามารถคิดวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ตลอดจนคุณลักษณะบางอย่างที่ผู้เขียนไม่ได้อธิบายไว้ และการอ่านในระดับสูง คือ ผู้อ่านสามารถคิด สังเคราะห์โดยการเปรียบเทียบกับเรื่องต่าง ๆ ได้ สามารถคิดประเมินค่าโดยแยกเหตุและผล ความจริงกับข้อคิดเห็น การคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป นอกจากนั้น

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเด็กไทยให้อ่านเก่ง อ่านเร็ว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ. ลาตพรวัว, พิมพ์ครั้งที่ ๒), ๒๕๕๘, หน้า ๕๐.

ยังเกี่ยวข้องกับการประเมินคุณค่าที่ปรากฏเนื้อเรื่อง รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากเรื่องที่อ่าน การอ่านในระดับสูงซึ่งเป็นการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้น หากนักเรียนได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นักเรียนจะเป็นผู้อ่านที่รู้จักคิดหาเหตุผล แยกข้อจริงออกจากข้อเท็จได้ เป็นผู้ที่มีมองการณ์ไกล รู้จักใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริงและค้นหาสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับสังคมและตนเอง^๒ ซึ่งความสามารถในการอ่านขั้นสูงหรือการอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีความสอดคล้องกับนิยามของความฉลาดรู้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่านให้เกิดแก่นักเรียนได้

การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณมีหลายวิธี เช่น วิธีการสอนตามแนวคิดหมวกหกใบ การสอนแบบ KWL-PLUS วิธีสอนแบบกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีสอนแบบบูรณาการ^๓ เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณซึ่งเป็นการอ่านจากการคิดขั้นสูง (Critical Thinking) เป็นกระบวนการคิดที่ใช้เหตุใช้ผลพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบโดยการศึกษาข้อมูล หลักฐาน แยกแยะข้อมูล ตลอดจนพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล แล้วตั้งสมมติฐานเพื่อหาสาเหตุของปัญหา และสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ พบว่ามีความสอดคล้องกับวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักอริยสัจ วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหามีหลักการคือการแก้ปัญหาโดยเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหา ค้นหาสาเหตุ กำหนดเป้าหมายและวางแผนลงมือแก้ไข โดยมีลำดับขั้นดังนี้ ทุกข์ คือความเข้าใจปัญหา สมุทัย คือค้นหาสาเหตุ นิโรธ คือ กำหนดเป้าหมาย และมรรค คือวางแผนและแก้ไข วิธีคิดแบบอริยสัจเน้นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยใช้กระบวนการคิดที่เป็นระบบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน สิ่งที่ทำขึ้นของความคิด ก็คือ กำหนดดวงวิธีการ แผนการ และรายการสิ่งที่จะต้องทำ ซึ่งจะช่วยแก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จ สอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการ^๔

การนำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย มีการศึกษาและวิจัยอย่างต่อเนื่อง หลักอริยสัจและการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้นเป็นสิ่งที่มีความเชื่อมโยงกัน อันเนื่องมาจากหลักอริยสัจเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน โดยผู้เรียนเป็นผู้คิดค้นวิธีการแก้ปัญหามากมาย ด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ และคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตและสิ่งรอบตัวได้อย่างมีสติ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^๓ พรณิการ์ สมักร, “การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ SQ3R”, *ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙), หน้า ๖.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), *โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพ์แยกเล่มเฉพาะบทครั้งที่ ๒๕, (วัดญาณเวศกวัน: ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘.

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน ๓๙

อย่างถูกต้องและมีความสุข^๕ ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนอ่านย่อมทำให้นักเรียนสามารถใช้ทักษะการอ่านในระดับสูงหรือเรียกว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยสติปัญญาอย่างมีเหตุผล พัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ ความคิดและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ เรียกว่าอ่านแล้วเกิดสมรรถนะความฉลาดรู้ คือ เมื่ออ่านแล้วนำไปใช้ประโยชน์ได้

เนื้อเรื่อง

การสร้างความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณค่าและเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาที่ต้องพัฒนาให้ทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพของพลเมืองให้ก้าวทันความพลิกผันของเหตุการณ์และปัญหาปัจจุบันความหมายของความฉลาดรู้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่หมายถึงเพียงการอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น

ความฉลาดรู้ เป็นความรู้รอบในเรื่องหนึ่งจากการเรียนรู้เนื้อหาสาระและฝึกปฏิบัติจนเข้าใจเกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง โดยการวิเคราะห์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้มีความฉลาดรู้ย่อมมีลักษณะเป็นผู้นำความคิด มีจิตสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เพื่อสร้างประโยชน์และคุณค่าให้แก่ตนเองและสังคมโดยรวม ความฉลาดรู้การอ่าน เป็นความสามารถที่จะเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้เป็นอย่างดี เมื่ออ่านแล้วสามารถแปลความหมายของเรื่องที่อ่านได้ เข้าใจในจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่ต้องการนำเสนอ จากนั้นสามารถประเมินคุณค่าของความรู้ที่ได้รับจากการอ่าน ก่อนที่จะสะท้อนความรู้ที่ได้ออกมาเป็นความคิดของตนเองในรูปแบบที่หลากหลายและนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้ ผู้มีความฉลาดรู้การอ่าน จะมีความรักและความผูกพันการอ่าน สามารถนำความรู้ไปพัฒนาศักยภาพของตน สร้างความบันเทิง ตลอดจนมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข ความฉลาดรู้^๖ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความรู้ เป็นสาระทางวิชาการ ทฤษฎี หลักการ ประสบการณ์ และวิธีการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความรู้แจ้งชัด รู้จริง ครอบคลุมทุกแง่มุมเพื่อสามารถนำไปต่อยอด สร้างสรรค์ และใช้ประโยชน์ได้

^๕ พระพุทธศักดิ์ แวงสูงเนิน, “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนนาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ”, **ปริญาครูศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๓), หน้า ๘๘.

^๖ ศูนย์ PISA สพฐ, “แนวทางการสร้างข้อสอบความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามแนวทางการประเมิน PISA”, **เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงการเตรียมความพร้อม PISA 2025**, (ศูนย์ PISA สพฐ: สำนักทดสอบทางการศึกษา, ๒๕๖๖), (อัดสำเนา), หน้า ๕.

ทักษะประกอบด้วย ทักษะปฏิบัติและทักษะทางปัญญา ทักษะปฏิบัติเป็นความสามารถในการใช้เครื่องมือค้นคว้าหาความรู้ไปใช้จริง เช่น ความสามารถในการเรียนรู้ อ่าน เขียน คิดคำนวณ ทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต รู้จัก เข้าใจและใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีดิจิทัล จนกลายเป็นชุดทักษะส่วนทักษะทางปัญญา เป็นความสามารถทางการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการปลูกเร้าให้สมองได้พัฒนาและมีระดับเขาวงกตปัญญาสูงขึ้น ที่เรียกว่า สติปัญญา คือ ความระลึกรู้ ทักษะทางปัญญามีพื้นฐานทั้งจากกระบวนการการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม จิตใจ และอารมณ์ ทั้งนี้ ต้องคิดด้วยจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปกติเที่ยงตรง และเป็นกลาง

สมรรถนะ เป็นความสามารถในการนำความรู้และทักษะในการนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในงานหรือสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการต่อยอดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น^๓

ความฉลาดรู้จึงเป็นการรู้และเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ครบถ้วนทุกประเด็น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตน เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง ความฉลาดรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ อันเนื่องมาจากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่ผ่านกระบวนการคิดขั้นสูง คือ มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน สามารถวิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาแนวคิดสำคัญ ประเมินค่าสิ่งที่อ่านเพื่อนำข้อมูลไปใช้ได้จริง ซึ่งจะสอดคล้องกับกรอบการประเมินความฉลาดรู้ที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดดังนี้ (๑) การค้นหาข้อมูล ซึ่งเป็นความคิดสำคัญของเรื่องที่อ่าน (๒) การตีความเรื่องที่อ่านโดยเชื่อมโยงความรู้ได้ และ (๓) การประเมินและการสะท้อนความคิดจากเรื่องที่อ่าน ซึ่งจะนำไปสู่สมรรถนะสำคัญคือการนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอ่านไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เรียกว่าความฉลาดรู้ คือ เมื่อรู้แล้วสามารถนำไปใช้ได้

การอ่านเกี่ยวข้องกับกระบวนการ ๒ อย่าง คือ กระบวนการรับรู้กับกระบวนการคิด ทั้งสองกระบวนการจะทำงานเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ กระบวนการแรกนั้น สายตารับรู้คำ กลุ่มคำ ประโยค และข้อความ โดยส่งให้สมองทำหน้าที่แปลความหมาย การที่ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวที่อ่านและจับใจความได้เป็นการคิดระดับต้น คือ สามารถ รู้-จำ และเข้าใจ ถ้าได้รับการฝึกฝนให้อ่านจับใจความควบคู่กับคิดในระดับต้นก็จะเป็นพื้นฐานสำคัญนำไปสู่การคิดในระดับกลาง คือ การนำไปใช้และการวิเคราะห์ ส่วนการคิดในระดับสูงคือ การสังเคราะห์และประเมินค่า ซึ่งถือว่าเป็นขั้นของการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากขั้นนี้สามารถนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ได้ จึงกล่าวได้ว่าการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับนักเรียน หากได้รับการพัฒนาด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนอ่านบ่อย ๆ ทุกวัน ก็จะเป็นรากฐานเพื่อนำไปสู่การคิด

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศึกษาร่วมสมัย ชุดความฉลาดรู้ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๖๒), หน้า ๗๙-๘๐.

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน ๔๑

อย่างมีวิจารณญาณ^๙ เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการคิดหาเหตุผล คิดแก้ปัญหา แยกข้อเท็จจริงออกจากข้อเท็จจริง ผู้ที่ฝึกฝนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล รู้จักใช้อ่านเป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริงและค้นหาสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับสังคมและตนเอง^๙ ซึ่งการคิดหาเหตุผล คิดแก้ปัญหาโดยอาศัยการวิเคราะห์ความจริง แนวคิด จุดประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ปรากฏอยู่ในบทความ มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับกระบวนการคิดแก้ปัญหาตามหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักอริยสัจ

หลักอริยสัจมีความสัมพันธ์กับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ อันเนื่องมาจากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านที่ต้องผ่านกระบวนการคิดขั้นสูง เพื่อไตร่ตรองสาเหตุของปัญหา หาทางเลือก หาคำตอบ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงของชีวิต ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกับหลักอริยสัจเป็นหลักการคิดเพื่อหาเหตุผล คิดแก้ปัญหาโดยอาศัยการวิเคราะห์ความจริงจากปัญหาที่พบ เพื่อนำไปสู่บทสรุปของวิธีแก้ปัญหา และผลที่ตามมา จากการศึกษาการนำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถสังเคราะห์ลำดับขั้นตอน ได้ ๔ ขั้น ดังนี้ ทุกข์ คือความเข้าใจปัญหา สมุทัย คือค้นหาสาเหตุ นิโรธ คือ กำหนดเป้าหมาย และมรรค คือวางแผนและแก้ไข และจากการศึกษาการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณจากแนวคิดของนักวิชาการหลายคน ได้ข้อสรุปว่า การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณควรมีลำดับขั้นตอนในการสอนอ่าน โดยเริ่มจากขั้นก่อนการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนสำรวจบทความ และตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน ขั้นระหว่างการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนอ่านเรื่อง ทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน ค้นหาสาระสำคัญและจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านขั้นหลังการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนลำดับเรื่องราวที่อ่าน ทบทวนบทความ วิเคราะห์เรื่องที่อ่านตามประเด็นที่กำหนด และเปรียบเทียบเรื่องที่อ่านกับสถานการณ์ต่าง ๆ และขั้นสะท้อนผลจากการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนประเมินคุณค่าเรื่องที่อ่าน แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่าน และบันทึกความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ แนวคิดการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณจากการศึกษาพบว่ามีความสอดคล้องกัน ปรากฏรายละเอียดของการวิเคราะห์ดังนี้

^๙ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเด็กไทยให้อ่านเก่ง อ่านเร็ว ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, ๒๕๕๘), หน้า ๙๓.

^๙ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเด็กไทยให้อ่านเก่ง อ่านเร็ว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, ๒๕๕๘), หน้า ๕๑.

ตารางที่ ๑ ความสอดคล้องระหว่างหลักอริยสัจกับขั้นตอนการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ความสอดคล้องระหว่างหลักอริยสัจกับขั้นตอนการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ	
การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ	การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ
	๑. ขั้นก่อนการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียน ๑) การสำรวจบทอ่าน ๒) ตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน
๑. ขั้นทุกข์ คือ การทำความเข้าใจปัญหา 	๒. ขั้นระหว่างการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียน ๑) การอ่านเรื่อง ๒) ทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน ๓) ค้นหาสาระสำคัญ ๔) จับใจความสำคัญ
๒. ขั้นสมุทัย คือ การค้นหาสาเหตุ 	๓. ขั้นหลังการอ่าน ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียน ๑) ลำดับเรื่องราวที่อ่าน ๒) ทบทวนบทอ่าน ๓) วิเคราะห์เรื่องที่อ่านตามประเด็นที่กำหนด ๔) เปรียบเทียบเรื่องที่อ่านกับสถานการณ์ต่าง ๆ
๓. ขั้นนิโรธ คือ ขั้นกำหนดเป้าหมาย 	
๔. ขั้นมรรค วางแผนและแก้ปัญหา 	๔. ขั้นสะท้อนผล ขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียน ๑) ประเมินค่าเรื่องที่อ่าน ๒) แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่าน ๓) บันทึกความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้นมีความสอดคล้องและสามารถกำหนดเป็นขั้นตอนในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นก่อนการอ่าน ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนสำรวจบทอ่าน และตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน

๒. ขั้นระหว่างการอ่าน ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนอ่านและทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่องเพื่อค้นหาสาระสำคัญ และจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน

๓. ขั้นหลังการอ่าน ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียนลำดับเรื่องราวที่อ่าน เพื่อทบทวนบทอ่าน จากนั้นวิเคราะห์เรื่องที่อ่านตามประเด็นที่กำหนด พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง

๔. ขั้นสะท้อนผล ในขั้นนี้ผู้สอนต้องกำหนดให้ผู้เรียน ประเมินคุณค่าของเรื่องที่อ่าน แสดงความคิดเห็นในเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และสามารถยกเหตุผลที่ปรากฏในบทอ่านได้ โดยเพิ่มขั้นตอนตามหลักกัลยาณมิตตรธรรม เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อผู้สอน วิธีการสอน และเรื่องที่จะเรียน

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ เป็นขั้นก่อนการอ่าน ในขั้นนี้ควรนำหลักกัลยาณมิตรธรรมมาประยุกต์ใช้ก่อนการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนต่อครู ต่อวิธีการเรียน และต่อบทเรียน ด้วยการสนทนาสร้างความเป็นกันเองกับนักเรียน สอบถามปัญหา เรื่องที่นักเรียนต้องการคำตอบ อธิบายถึงคุณประโยชน์ของเรื่องที่จะเรียน และวิธีการเรียน จากนั้นกำหนดให้นักเรียนได้ศึกษาบทอ่านอย่างคร่าว ๆ โดยการสำรวจบทอ่าน เช่น ชื่อเรื่อง ภาพประกอบ ที่มา และนำเข้าสู่บทเรียนโดยเชื่อมโยงประสบการณ์กับเรื่องที่จะอ่านด้วยการสนทนา โดยนักเรียนจะตรวจสอบบทอ่านคร่าว ๆ จากหัวข้อ จากภาพประกอบ หรือครูใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันสนทนาและแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยเรียกขั้นตอนนี้ว่า รู้ที่มา และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Talking ตัวย่อภาษาอังกฤษคือตัว T

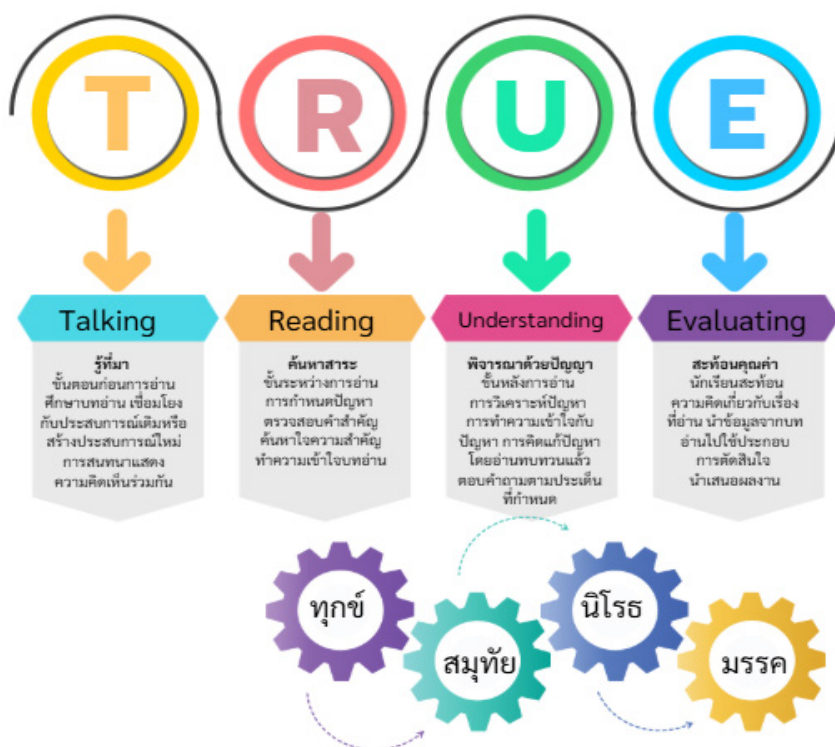
ขั้นที่ ๒ ขั้นระหว่างการอ่าน ซึ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจคือ ทุกข์ ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจปัญหา คือ บทอ่าน และให้นักเรียนศึกษาปัญหาตามข้อเท็จจริง ในขั้นนี้นักเรียนจะอ่านบทอ่านที่ครูกำหนดให้โดยใช้การอ่านในใจเป็นการอ่านโดยละเอียด นักเรียนจะตรวจสอบคำสำคัญ และสามารถค้นหาใจความสำคัญของบทอ่านได้ จับใจความสำคัญและทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน ผู้วิจัยเรียกขั้นตอนนี้ว่า ค้นหาสาระ และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Reading ตัวย่อภาษาอังกฤษคือตัว R

ขั้นที่ ๓ ขั้นหลังการอ่าน ซึ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจคือ สมุทัย เป็นการค้นหาสาเหตุ โดยการวิเคราะห์ปัญหา และทำความเข้าใจกับปัญหา และ นิโรธ คือ การกำหนดเป้าหมาย โดยการคิดแก้ปัญหา และลงมือแก้ปัญหา ครูกำหนดประเด็นปัญหา ซึ่งเป็นคำถามที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง นักเรียนจะอ่านบทอ่านแล้วตอบคำถามโดยใช้ข้อมูลจากบทอ่านเป็นเหตุผลในการตอบคำถาม เช่น ระบุแนวคิดสำคัญของบทอ่าน ระบุจุดประสงค์ของผู้เขียน ระบุวิธีการ นักเรียนจะทบทวนเรื่องที่อ่านโดยการลำดับเรื่องราวเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด และจำแนกได้ว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นความคิดเห็น เสนอแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหามา หรือสร้างสรรค์ความรู้ สรุปประโยชน์หรือโทษของเรื่องที่อ่านโดยการเปรียบเทียบกับสถานการณ์ต่าง ๆ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในขั้นนี้ต้องกำหนดได้ว่า จุดมุ่งหมายที่ต้องการคืออะไร จะปฏิบัติอย่างไร เพื่ออะไร ต้องใช้การพิจารณาสืบค้น วิเคราะห์ วิจัยข้อมูลเหตุของปัญหาจนเกิดความเข้าใจ ผู้วิจัยเรียกขั้นตอนนี้ว่า พิจารณาด้วยปัญญา และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Understanding ตัวย่อภาษาอังกฤษคือตัว U

ขั้นที่ ๔ ขั้นสะท้อนคิดและประเมินผล ซึ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจคือ มรรค วางแผนและแก้ปัญหา โดยการสรุปวิธีแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา และสรุปเป็นองค์ความรู้ของนักเรียนได้ ในขั้นนี้ นักเรียนจะต้องสะท้อนความคิดของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และนำข้อมูลจากบทอ่านไปใช้ประกอบการตัดสินใจ จากนั้นนักเรียนจะนำเสนอผลงานที่เกิดจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน รวบรวม

เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้โดยนักเรียน เพื่อน และครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผล ผู้วิจัยเรียกขั้นตอนนี้ว่า สะท้อนคุณค่า และใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Evaluating ด้วยย่อภาษาอังกฤษคือตัว E

จากรายละเอียดขั้นตอนการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ สามารถสร้างเป็นรูปแบบการสอน (TRUE Model) ได้ตามภาพที่ปรากฏ

สรุป

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สามารถส่งเสริมความฉลาดรู้ของนักเรียนได้ โดยสามารถอธิบายได้จากปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

๑) การบูรณาการกระบวนการคิดตามหลักอริยสัจ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เข้ากับกระบวนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยการที่นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์เนื้อหาการอ่านโดยการทำความเข้าใจปัญหา (ทุกข์) ค้นหาสาเหตุ (สมุทัย) กำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และวางแผนและแก้ไข (มรรค) ช่วยเสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบและมีเหตุผลในการทำความเข้าใจและประเมินสาร

๒) การนำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการฝึกให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นลำดับ ตั้งแต่การระบุประเด็น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การประเมิน

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน ๔๕

ความน่าเชื่อถือ ไปจนถึงการสังเคราะห์และนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของความฉลาดรู้

๓) ส่งเสริมความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เน้นการทำความเข้าใจเนื้อหาในบริบทที่กว้างขึ้น โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความรู้เดิม และโลกภายนอก ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนไม่เพียงแต่เข้าใจความหมายผิวเผิน แต่ยังสามารถวิเคราะห์ เจตนาของผู้เขียน และผลกระทบของสารได้อย่างลึกซึ้ง

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจในการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ให้กับนักเรียน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์แยกเล่มเฉพาะบทครั้งที่ ๒๕. วัดญาณเวศกวัน: ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์, ๒๕๕๖.

พระพุทฺธศักดิ์ แวงสูงเนิน. “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวาปีปทุม โดยการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ”. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๖๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. “ทำไมจึงต้องสร้างความฉลาดรู้: ศึกษาจากปรากฏการณ์และทำนายอนาคต”. หนังสือเนื่องในการประชุมวิชาการบัณฑิตสัญจร. ราชบัณฑิตยสภา: สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา ร่วมกับ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๖๒. (อัดสำเนา).

ศูนย์ PISA สพฐ. “แนวทางการสร้างข้อสอบความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามแนวทางการประเมิน PISA”. เอกสารประกอบการประชุมชี้แจงการเตรียมความพร้อม PISA 2025. ศูนย์ PISA สพฐ: สำนักทดสอบทางการศึกษา. ๒๕๖๖. (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเด็กไทยให้อ่านเก่ง อ่านเร็ว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, ๒๕๕๘.

_____. คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย สร้างเด็กไทยให้อ่านเก่ง อ่านเร็ว ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, ๒๕๕๘.